

Sugerowane cytowanie:

Kwaśny, J., Mroczek, A., & Ulbrych, M. (2017). Eksport jako determinanta rozwoju Małopolski. W: M. Maciejewski, K. Wach (red.), *Handel zagraniczny i biznes międzynarodowy we współczesnej gospodarce*. Kraków: Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, s. 349-361.

Eksport jako determinanta rozwoju Małopolski*

Jakub Kwaśny¹, Arkadiusz Mroczek², Marta Ulbrych³

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie
Wydział Ekonomii i Stosunków Międzynarodowych
Katedra Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych
ul. Rakowicka 27, 31-510 Kraków
e-mail: ¹ kwasnyj@uek.krakow.pl; ² mroczeka@uek.krakow.pl;
³ ulbrychm@uek.krakow.pl

Streszczenie:

Celem niniejszego artykułu jest naświetlenie endogenicznego potencjału regionalnego gospodarki Małopolski i jego weryfikacja przez pryzmat handlu zagranicznego województwa. W sposób syntetyczny dokonano analizy danych statystycznych w zakresie wartości, struktury oraz przestrzennego rozłożenia aktywności eksportowej małopolskich firm. Pozwoliło to na określenie specjalizacji regionalnych i wskazanie endogenicznego potencjału Małopolski w zakresie działalności eksportowej. Przeprowadzone badania potwierdziły istotne znaczenie Krakowa jako stolicy województwa i motoru wzrostu w przedmiotowym obszarze oraz znaczenie zasobów technologicznych i kapitału ludzkiego dla rozwoju eksportu w Małopolsce.

Słowa kluczowe: rozwój regionalny; handel zagraniczny; Małopolska

Klasyfikacja JEL: B17, R11

* Publikacja została sfinansowana ze środków przyznanych Wydziałowi Ekonomii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, w ramach dotacji na utrzymanie potencjału badawczego.

1. WSTĘP

Głównym celem niniejszego opracowania jest naświetlenie endogenicznego potencjału regionalnego gospodarki Małopolski i jego weryfikacja przez pryzmat handlu zagranicznego województwa. Wybór tematu pracy badawczej został podyktowany faktem, że dostępność podobnych analiz w przekroju regionalnym jest niewielka. Tymczasem wymiana zagraniczna stanowi istotny czynnik wzrostu i rozwoju gospodarczego kraju, jak również jego poszczególnych regionów. Mimo znaczących postępów w zakresie międzynarodowego ujednoczenia norm prawnych i standardów technicznych, rynki zagraniczne są wciąż zróżnicowane pod względem wymagań w tym zakresie oraz preferencji konsumentów. Te uwarunkowania stanowią swego rodzaju wyzwanie dla przedsiębiorstw lokalnych, dlatego można przyjąć, że wielkość eksportu świadczy o zdolności regionu do konkurowania w warunkach

gospodarki otwartej. Analiza wielkości i struktury eksportu ma tym samym walor aplikacyjny, umożliwiając władzom regionalnym prowadzenie polityki wspierania przedsiębiorców zaangażowanych w działalność eksportową.

W pracy postawiono hipotezę, że baza eksportowa regionu jest determinowana endogenicznym potencjałem gospodarki Małopolski, którym są zasoby wiedzy i technologii, a także kompetencje techniczne kadry przemysłowej.

Przyjęta hipoteza wymaga wykorzystania metody analityczno-opisowej. Punktem wyjścia do przeprowadzenia badania jest sprecyzowanie, w oparciu o studia literatury, znaczenia rozwoju regionalnego oraz roli eksportu w jego dynamizowaniu w świetle teorii egzo- i endogenicznych. Analiza empiryczna została oparta na danych statystycznych dostępnych w układzie regionalnym. Należy jednak zwrócić uwagę na trudności z pozyskaniem porównywalnych danych w dłuższym okresie czasu, dlatego badaniem zostały objęte lata 2013 i 2014.

2. REGION JAKO MIEJSCE SPECJALIZACJI EKSPORTOWEJ W ŚWIETLE TEORII ROZWOJU REGIONALNEGO

Literatura przedmiotu dostarcza wielu badań potwierdzających związek między eksportem i dynamiką rozwoju kraju. Interpretując znaczenie eksportu jako czynnika rozwoju gospodarczego należy wskazać na panujące przekonanie, wypracowane przez teorie klasyczne i neoklasyczne, o korzyściach płynących z wolnego handlu. Baza eksportowa gospodarki narodowej oraz wpływ dochodów z eksportu na sektor krajowy zostały następnie rozpowszechnione w teorii Keynesa (Golejewska, 2012).

Podobnie rozważania na temat rozwoju regionalnego znajdują szerokie odzwierciedlenie w licznych opracowaniach naukowych. Niemniej, ze względu na brak jednomyślności w podejściu definicyjnym - zarówno do pojęcia rozwoju gospodarczego, jak i delimitacji regionu - nie ma powszechnie akceptowalnej wykładni znaczeniowej. Istota rozwoju regionalnego wyraża się w jego terytorialności. Terytorium natomiast należy rozumieć jako zbiór ludzi oraz przestrzenie skoncentrowanych i historycznie ukształtowanych działalności technicznych, produkcyjnych oraz społecznych (Jewtuchowicz, 2001). Z kolei, region najczęściej jest ujmowany w kategoriach administracyjnych, czyli jednostki usytuowanej na najniższym szczeblu w podziale administracyjnym państwa (Przygodzki 2007). Należy jednak podkreślić, że tradycyjna idea regionów jako wyłącznie ograniczonych obszarów geograficznych lub administracyjnych jest obecnie kwestionowana. Wskazuje się natomiast na znaczenie rozległych sieci społecznych powiązań i podkreśla istotę regionu w postaci relacji pomiędzy terytorium oraz zachodzącymi procesami sieciowymi w procesach kreowania okazji przedsiębiorczych i internacjonalizacji przedsiębiorstw (Żur, 2015, s. 31). Przejawem tych relacji ma być m.in. kumulatywne pobudzanie konkurencyjności i innowacyjności gospodarki oraz kształtowanie ładu przestrzennego z jednoczesnym zachowaniem walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego (Głuszczyk, 2011, s.72).

Mimo że genezy koncepcji rozwoju regionalnego należy szukać w okresie powojennym, to problematyka ta stała się przedmiotem powszechnego zainteresowania

w latach 80 XX wieku, w efekcie przedłużającego się kryzysu strukturalnego. Zjawisko stagflacji oraz zmniejszenie możliwości finansowych państwa sprawiły, że dotychczasowy model polityki regionalnej oparty na tzw. syntezie neoklasycznej inspirowanej teorią keynesowską nie sprawdził się. Panujący wówczas paradygmat rozwoju regionalnego został określony jako scentralizowany („od góry”) z uwagi na zastrzeżoną do wyłącznej gestii państwa funkcje w zakresie interwencjonizmu gospodarczego i tym samym pełnieniu przezeń roli wyłącznego podmiotu polityki regionalnej (Pietrzyk, 2004, s. 16). W późnych latach 70. zaczęły pojawiać się także nowe realia, wśród których należy wymienić przede wszystkim spadek znaczenia działalności wytwórczej na korzyść sektora usługowego, fragmentaryzację poszczególnych faz procesu produkcyjnego oraz wzrastającą międzynarodową mobilność kapitału i siły roboczej.

Trendy te zainspirowały badania wyjaśniające strukturalne podstawy wzrostu i rozwoju regionalnego, wpływu eksportu na wzrost gospodarczy kraju (Bukowski & Garlińska-Bielawska, 2014, s. 47) oraz regulacji zasad wykorzystywania instrumentów promocji i wspierania eksportu (Czermińska, 2009, s. 27). Ewolucja teorii i praktyki polityki regionalnej udowodniła, że rozwój gospodarczy państwa stanowi wypadkową rozwoju jego składowych terytoriów. Paradoksalnie, w sytuacji postępującego zjawiska globalizacji, rośnie znaczenie regionów w budowaniu przewagi komparatywnej bazującej na specyficznych czynnikach rozwoju, które tkwią w danym otoczeniu (rozwój „od dołu”). Za główny czynnik dynamizujący rozwój uznaje się właśnie uruchomienie i mobilizowanie endogenicznego potencjału rozwoju w regionach (Pietrzyk, 2004).

Warto w tym miejscu przytoczyć klasyczny podział teorii rozwoju regionalnego uwzględniający podział czynników na egzogeniczne i endogeniczne (Grosse, 2007). Pierwsza grupa koncepcji bazuje na czynnikach zewnętrznych tj.: inwestycjach zewnętrznych oraz transferze zewnętrznych doświadczeń i instytucji. Istnieje przekonanie o niemożności zainicjowania rozwoju regionu wykorzystując jedynie jego wewnętrzny potencjał, który jest niewystarczający i najczęściej głęboko uspiiony. Druga grupa koncepcji nawiązuje natomiast do założeń rozwoju endogenicznego i bazuje głównie na czynnikach wewnątrzregionalnych. Zainicjowanie i stymulowanie procesów w oparciu o zasoby specyficzne dla danego regionu pozwala na trwałe, samodzielny i długookresowy rozwój. Zwraca się tu uwagę na postęp techniczny oraz kapitał ludzki, poziom wykształcenia i zdobyte doświadczenie. Rozwój regionu jest uzależniony od inwestowania w rozwój czynników produkcji poprzez proces uczenia się coraz bardziej efektywnego wykorzystania tych czynników.

Analogicznie, w klasycznej teorii handlu aspekt geograficznego rozmieszczenia działalności pojawia się w kontekście różnic w warunkach naturalnych i wyposażeniu w zasoby czynników produkcji między regionami, określanymi łącznie jako czynniki pierwszej natury, które noszą znamiona egzogeniczności. W nowych teoriach handlu są uwzględnione czynniki drugiej natury: korzyści skali, rosnące przychody skali, konkurencja monopolistyczna, czy absolutna przewaga technologiczna. W dużej mierze czynniki te charakteryzują się cechami endogenicznymi (Zielińska-Głębocka, 2008, s. 9-10).

Zastanawiając się nad rolą sektora eksportowego dla rozwoju regionu należy uwzględnić nie tylko dodatkową konsumpcję, a tym samym wzrost produkcji, ale także poprawę produktywności. Działalność eksportowa stymuluje wzrost produktywności dzięki wykorzystaniu korzyści skali, specjalizacji oraz transferowi i dyfuzji wiedzy. Wobec tego, rozwój regionu zależy m.in. od względnych rozmiarów i powodzenia na rynkach zagranicznych branż regionu nastawionych na eksport. W tym kontekście należy wspomnieć o teorii bazy ekonomicznej oraz nowej geografii ekonomicznej. Pierwsza z nich została rozpowszechniona przez Northa i zakłada, że bazę ekonomiczną regionu stanowią gałęzie gospodarki produkujące na eksport. Stymulatorem wzrostu jest więc popyt zewnętrzny. Rozbudowa bazy produkującej na eksport uruchamia efekt mnożnikowy i rozwój powiązanych sektorów (Lewis, 1972). Nowa geografia ekonomiczna łączy klasyczny dorobek teorii lokalizacji z modelami nowej teorii handlu. Bazuje ona na założeniu, że aktywność ekonomiczna podmiotów zależy od czynników lokalizacyjnych, zatem uwzględnia cechy endogeniczne. Za prekursora tego nurtu badań uznaje się Krugmana, który opracował model równowagi przestrzennej alokacji aktywności gospodarczej. Wskazał on, że koszty transportu w połączeniu ze zjawiskiem rosnących korzyści skali prowadzą do efektu aglomeracji, co przejawia się tym, że produkcja koncentruje się w regionach o wyższym poziomie produkcji i do nich migruje siła robocza z regionów o niższym poziomie produkcji. Powoduje to powstawanie regionów centralnych o wysokim potencjale wzrostu i regionów peryferyjnych (Krugman, 1979). Wskazuje się przy tym, że gospodarki otwarte charakteryzują się mniejszym poziomem zróżnicowania przestrzennego w wyniku mniejszego uzależnienia podaży od rynków lokalnych.

3. EKSPORT MAŁOPOLSKI W KONTEKŚCIE ENDOGENICZNEGO POTENCJAŁU WOJEWÓDZTWA

Pod względem gospodarczym Małopolska zalicza się do grupy województw, które w znacznym stopniu przyczyniają się do generowania krajowego PKB. W 2012 roku województwo małopolskie wypracowało 7,4% PKB (w cenach bieżących), co daje piątą lokatę w kraju, za województwami: mazowiecki, śląskim, wielkopolskim i dolnośląskim. Według analiz wytworzonego PKB w ujęciu podregionalnym, zawartych w Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020, rolę centrum gospodarczego Małopolski pełni Kraków. Jest on jednocześnie jednym z ośrodków o największym potencjale rozwojowym w Polsce. Kraków koncentruje ok. 41% wartości PKB wytworzonego w województwie, co stanowi 3,1% wartości krajowej (daje to Krakowowi drugą, po Warszawie – 13,2%, lokatę w kraju). Małopolska podzielona jest dodatkowo na podregiony, zgodnie z klasyfikacją NUTS3, oprócz Krakowa są to podregiony: krakowski (który generuje 15,9% PKB w województwie), oświęcimski (16,6%), nowosądecki (16%) i tarnowski (10,1%) (Kwaśny, 2015, s. 132).

Jednym ze sposobów na naświetlenie specyfiki Małopolski na tle całego kraju jest analiza wielkości i struktury handlu zagranicznego tego województwa. Jak już wspomniano, dane w zakresie handlu zagranicznego w podziale na poszczególne wo-

jewództwa są trudno osiągalne i nie mają charakteru oficjalnych statystyk GUS. Niemniej jednak, są dostępne publikacje przygotowane w oparciu o wartości podane przez Izbę Celną w Warszawie, w których można odnaleźć interesujące wielkości, umożliwiające przeprowadzenie analizy empirycznej. Na podstawowym poziomie analizę specyfiki handlu zagranicznego województwa można przeprowadzić już w oparciu o prosty podział działalności gospodarczej na sekcje zgodne z Polską Klasyfikacją Działalności (PKD). Dane w tym zakresie pokazano Tabeli 1.

Same wartości eksportu województwa małopolskiego na tle kraju są stosunkowo niewielkie, co wynika prawdopodobnie z faktu, że statystyki są gromadzone według siedziby podmiotu eksportującego. Sprawia to, że duża część eksportu prowadzonego fizycznie z terenu różnych województw rejestrowana jest jako eksport województwa stołecznego. W tym miejscu trudno więc odnosić się do tych wielkości, należy natomiast skupić się na wartościach względnych dla poszczególnych branż i pokazać, jak ich udział w eksporcie województwa wygląda na tle całej Polski. Można tego dokonać przez obliczenie wskaźnika intensywności dla każdej z branż. Wartości tego wskaźnika pokazano w ostatnich kolumnach Rysunku 1. Interpretując wyniki należy wskazać, że jeśli jego wartość przekracza 1, to udział tej branży jest relatywnie duży, a jeśli poniżej, to relatywnie mały. Branże z najwyższymi wskaźnikami intensywności można jednocześnie uznać za względnie dobrze rozwinięte, a te z relatywnie niskimi, za gorzej rozwinięte w omawianym regionie.

Sekcją, która wykazuje najwyższe wartości wskaźnika intensywności jest sekcja E - *dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami*. Wartości bezwzględne dla tej sekcji należą do średnich, przy czym ze względu na jej rozległość tematyczną trudno wskazać, jakie jest źródło tak wysokiego wyniku. Drugą sekcją pod względem wysokości współczynnika intensywności w obydwu latach jest sekcja J: *informacja i komunikacja*. Choć wartościowo eksport tej sekcji nie jest duży, to jednak wysoki współczynnik ilustruje, że województwo w tym zakresie ma w kraju stosunkowo mocną pozycję. *Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna* (M) stanowi kolejną sekcję PKD pod względem intensywności. Wskaźnik utrzymuje się wyraźnie powyżej jedności przez obydwa lata, co sprawia, że jest to branża, która wyróżnia województwo. Sekcją najważniejszą pod względem wielkości obrotów zarówno dla kraju, jak i regionu, jest *przetwórstwo przemysłowe* (C). W tym zakresie w obydwu badanych latach wartości współczynnika intensywności były dla Małopolski dość duże i świadczy to o istotnym potencjale przemysłowym województwa. O dobrym stanie szeroko rozumianego handlu świadczą także dodatnie dla obydwu lat współczynniki dla sekcji obejmującej *handel hurtowy i detaliczny*. W przypadku wszystkich powyższych sekcji współczynnik intensywności wyniósł powyżej jedności, zarówno dla 2013, jak i 2014 roku. Tym samym branże te można wskazać jako swego rodzaju specjalizacje województwa, które są dobrze rozwinięte na tle kraju. Warto przy tym wspomnieć jeszcze o dwóch sekcjach. Pierwsza obejmuje *działalność związaną z kulturą, rozrywką i rekreacją*, gdzie w 2013 roku wartość współczynnika wynosiła powyżej jedności, natomiast w roku kolejnym spadła poniżej jedności. Intuicyjnie wydaje się, że branża ta może być dość istotna dla województwa, natomiast przez pryzmat handlu zagranicznego - jak widać - trudno tę istotność uchwycić.

Drugą branżą, której współczynnik z kolei wzrósł powyżej jedności z 2013 na 2014 rok była *działalność administracyjna i wspierająca*, co prawdopodobnie jest efektem dynamicznego rozwoju w regionie usług dla biznesu.

Tabela 1. Eksport Małopolski na tle kraju według PKD w 2013 i 2014 roku (w mln euro)

Seksja PKD 2007	Polska		Małopolska		Wskaźnik intensywności*	
	2013	2014	2013	2014	2013	2014
A. Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	772,30	802,60	12,30	13,40	0,32	0,35
B. Górnictwo i wydobywanie	4285,90	3985,20	33,60	61,10	0,16	0,32
C. Przetwórstwo przemysłowe	99 806,80	10 4125,00	6140,60	6312,80	1,25	1,27
E. Dostawa wody; gospodarowanie, ściekami i odpadami	721,60	757,40	67,20	100,80	1,89	2,78
F. Budownictwo	420,90	453,10	16,40	22,90	0,79	1,06
G. Handel hurtowy i detaliczny	22 030,50	22 432,20	1123,30	1190,00	1,03	1,11
H. Transport i gospodarka magazynowa	704,30	658,80	15,90	6,50	0,46	0,21
J. Informacja i komunikacja	360,10	349,80	35,80	26,90	2,01	1,61
L. Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	83,00	99,10	3,30	3,50	0,81	0,74
M. Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	712,90	672,30	61,60	44,60	1,75	1,39
N. Działalność w zakresie usług administrowania	540,60	550,90	24,90	29,40	0,93	1,12
R. Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	4,00	7,50	0,40	0,30	2,03	0,84
Inne (D,I,P,Q,S,K,O,U, Niesklasyfikowane)**	22 209,90	28 528,70	2,40	7,80	0,00	0,01

* – wskaźnik intensywności jest obliczony jako udział eksportu małopolskiego w danej sekcji do całości eksportu tej sekcji w kraju przez udział całości eksportu Małopolski w całkowitym eksporcie Polski.
Źródło: Antończak-Świder, 2015, s. 19.

Zestawiając powyższe spostrzeżenia można stwierdzić, że atutami województwa są z pewnością przemysł i handel, a także działalność techniczna, naukowa oraz informacyjna i komunikacyjna. Branże te wymagają zasobów technologicznych, ale także stosunkowo bogatych zasobów ludzkich.

Inną klasyfikacją według której można podzielić eksport jest Nomenklatura Scalona (CN). Eksport Małopolski na tle kraju zgodnie z tą klasyfikacją przedstawiono w Tabeli 2.

W powyższym ujęciu pozycjami, które odznaczają się znaczącym wolumenem obrotu i wskaźnikiem intensywności powyżej jeden, są w pierwszej kolejności *maszyny i urządzenia, sprzęt elektryczny i elektrotechniczny*, w przypadku których wartość obrotu jest wysoka. Mniejszy wolumen, ale przy znacznie wyższym współczynniku intensywności uzyskano w przypadku *tworzyw sztucznych i wyrobów*. Podobny wolumen i relatywnie wysoki współczynnik zanotowano natomiast w zakresie *przetworów spożywczych*. Dość duży wolumen i współczynnik intensywności charakteryzują także *metale nieszlachetne i wyroby*. Generalnie powyższe grupy towarów można

uznać za charakterystyczne dla eksportu Małopolski, przy czym należy wspomnieć także o branżach związanych z gospodarką leśną, przemysłem skórzanym, a także ceramiką i szkłem. Te ostatnie branże w dużej mierze bazują na bogactwach naturalnych regionu. W oparciu o nie rozwija się także wspomniany wyżej przemysł spożywczy, ogólnie jednak rzecz ujmując można stwierdzić, że większość branż charakterystycznych dla eksportu regionu bazuje na potencjale technologicznym Małopolski.

Tabela 2. Eksport Małopolski na tle kraju według klasyfikacji CN w 2013 i 2014 roku (w mln euro)

Sekcja produktów	Polska		Małopolska		Wskaźnik intensywności*
	2013	2014	2013	2014	
Zwierzęta żywe i produkty pochodzenia zwierzęcego	6582,5	6875,3	227	273,3	0,83
Produkty pochodzenia roślinnego	4044,2	4166,6	126,3	108,9	0,55
Tłuszcze i oleje	554,1	567,4	11,9	6,7	0,25
Przetwory spożywcze	9010,6	9920,1	557,1	565,6	1,19
Produkty mineralne	7482,6	7077,5	278,6	288,8	0,85
Produkty przemysłu chemicznego	10 698,0	11 440,9	325,6	345,9	0,63
Tworzywa sztuczne i wyroby	10 944,6	11 227,9	910,6	923,0	1,72
Skóry i wyroby	722,1	895,0	53,5	54,1	1,26
Drewno i wyroby z drewna	2970,6	3220,2	172,2	165,5	1,07
Ścier drzewny, papier, tektura i wyroby	3933,1	4226,2	200,2	220,2	1,09
Materiały i wyroby włókiennicze	4663,3	5296,2	70,7	72,8	0,29
Obuwie, nakrycia głowy	813,8	879,1	27,5	28,2	0,67
Wyroby z kamienia, ceramika, szkło	2898,1	3155,7	187,2	185,8	1,23
Perły, kamienie szlachetne, metale szlachetne i wyroby	1077,4	998,2	19,8	29,9	0,63
Metale nieszlachetne i wyroby	16 670,4	17 149,7	1159,6	1222,7	1,49
Maszyny i urządzenia, sprzęt elektryczny i elektrotechniczny	36 353,9	40 576,7	1937,0	2053,0	1,06
Sprzęt transportowy	22 460,4	22 676,6	1007,5	981,5	0,9
Aparaty optyczne, fotograficzne i pomiarowo-kontrolne	1792,4	2059,2	94,0	94,1	0,95
Broń i amunicja	31,3	50,3	4,9	5,6	2,31
Wyroby gotowe – meble, prefabrykaty budynków, zabawki	9376,5	10 829,7	165,7	191,7	0,37
Dzieła sztuki, przedmioty kolekcjonerskie, antyki	12,1	16,1	0,5	0,6	0,74
Brak kodu sekcji	182,7	117,7	0,005	2,0	0,36

* – wskaźnik intensywności jest obliczony jako udział eksportu małopolskiego w danej sekcji do całości eksportu tej sekcji w kraju przez udział całości eksportu Małopolski w całkowitym eksporcie Polski.
Źródło: Antończak-Świder, 2015, s. 21.

Uzupełnieniem powyższych wniosków może być spojrzenie na saldo handlu zagranicznego w poszczególnych branżach. Odpowiednie dane zebrano w Tabeli 3.

Spośród wskazanych branż wyróżniających Małopolskę pod względem intensywności eksportu, najwyższe dodatnie saldo zanotowano dla *maszyn i urządzeń*,

sprzętu elektrycznego i elektrotechnicznego. Wartość ta jest nie tylko najwyższa spośród wszystkich branż, ale także bardzo wysoka na tle całego kraju, a w 2013 roku była nawet bezwzględnie wyższa dla Małopolski niż dla całej Polski. Małopolska wyróżnia się w sekcji *tworzywa sztuczne i wyroby*, w przypadku których odnotowała wysoką nadwyżkę handlową (na tle wyraźnie ujemnego salda dla całego kraju). W zakresie *przetworów spożywczych* saldo Małopolski jest również dodatnie, natomiast region pod tym względem nie wyróżnia się na tle kraju, jako że Polska odnotowuje wysoką nadwyżkę w tej branży. *Metale nieszlachetne i wyroby* w przypadku Małopolski odznaczają się saldem wyraźnie ujemnym, podczas gdy całość kraju notuje w tym zakresie bądź saldo dodatnie (2013 r.), bądź nieznacznie ujemne (2014 r.).

Tabela 3. Saldo handlu zagranicznego Małopolski na tle kraju wg klasyfikacji CN w 2013 i 2014 roku (w mln euro)

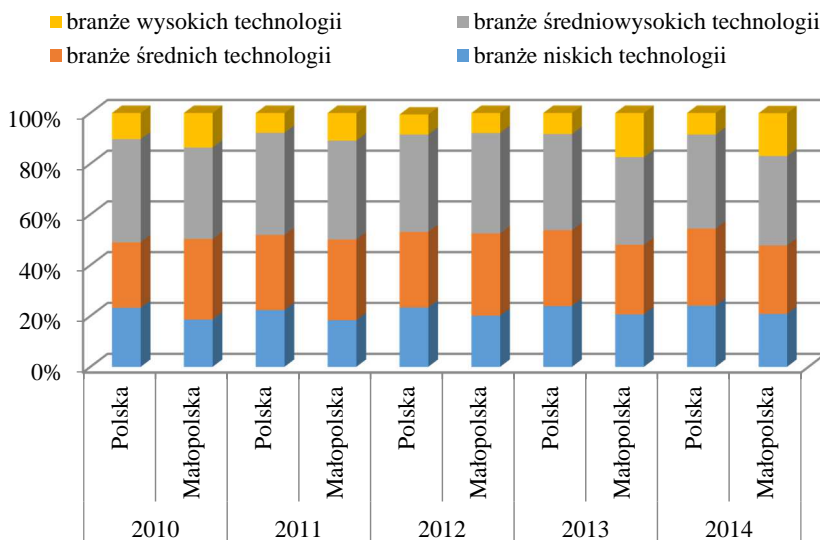
Sekcja produktów	Polska		Małopolska	
	2013	2014	2013	2014
Zwierzęta żywe i produkty pochodzenia zwierzęcego	2320,3	2427,4	-39,6	24,1
Produkty pochodzenia roślinnego	576,4	579,7	-281,0	-314
Tłuszcze i oleje	-205,6	-166,7	-54,0	-55,3
Przetwory spożywcze	3417,7	3910,1	237,2	286,7
Produkty mineralne	-11 880,4	-11 885,2	-642,2	-544,1
Produkty przemysłu chemicznego	-4651,0	-4910,4	-390,3	-357,6
Tworzywa sztuczne i wyroby	-910,8	-1312,0	359,0	366,2
Skóry i wyroby	-194,8	-186,3	-18,3	-8,7
Drewno i wyroby z drewna	1908,3	1951,1	127,7	115,3
Ścier drzewny, papier, tektura i wyroby	-164,5	-119,7	-85,8	-104,5
Materiały i wyroby włókiennicze	-1718,5	-2211,1	-199,1	-196,3
Obuwie, nakrycia głowy	-264,2	-418,7	-35,7	-47,7
Wyroby z kamienia, ceramika, szkło	1278,7	1367,8	72,7	66,6
Perły, kamienie szlachetne, metale szlachetne i wyroby	751,4	667,3	4,9	11,5
Metale nieszlachetne i wyroby	714,5	-94,0	-385,3	-336,1
Maszyny i urządzenia, sprzęt elektryczny i elektrotechniczny	501,3	909,4	572,4	455,2
Sprzęt transportowy	5784,6	5183,6	298,0	256,5
Aparaty optyczne, fotograficzne i pomiarowo-kontrolne	-1478,5	-1572,7	-53,2	-92,2
Broń i amunicja	-50,4	-41,8	-1,1	-1,3
Wyroby gotowe – meble, prefabrykaty budynków, zabawki	6578,9	7165,2	42,5	30,6
Dzieła sztuki, przedmioty kolekcjonerskie, antyki	-5,4	-2,6	0,4	-0,9
Brak kodu sekcji	-3633,1	-2897,8	0	0,1

Źródło: Antończak-Świder, 2015, s.45.

Pomimo zatem dużej intensywności eksportu w tym zakresie, Małopolska jednak jest raczej odbiorcą niż dostawcą dóbr tego sektora. Salda w zakresie *gospodarki leśnej i przemysłu skórzanego* są ujemne, a jedynie wyroby drzewne odznaczają się saldem dodatnim. Małopolska nie powinna być więc określana jako dostawca wyrobów w ramach tych obszarów. Region uzyskuje natomiast saldo dodatnie w zakresie kamieni, ceramiki i szkła, ale nie jest ono wyróżnikiem województwa na tle

kraju, który jako całość również charakteryzuje wyraźnie dodatnie saldo w tym zakresie. Przyjmując więc kryterium względnie wysokiego wolumenu i wysokiej intensywności eksportu w połączeniu z dodatnim saldem handlu zagranicznego można wskazać na branże *maszyn i urządzeń, sprzętu elektrycznego i elektrotechnicznego*, a także *tworzyw sztucznych i wyrobów*, a także *branżę spożywczą i kamieni, ceramiki oraz szkła*. Odnosząc jednak te branże do wartości uzyskiwanych przez cały kraj można stwierdzić, że jedynie te dwie pierwsze są wyraźnymi wyróżnikami Małopolski. Innymi słowy można uznać, że specjalizację eksportową regionu stanowią maszyny i urządzenia, sprzęt elektryczny i elektrotechniczny w połączeniu z tworzywami sztucznymi i wyrobami z nich wytwarzanymi.

Analizę handlu zagranicznego Małopolski warto jeszcze uzupełnić o przekrój eksportu tego województwa pod względem zaawansowania technologicznego. Opierając się na stosowanym przez OECD czterostopniowym podziale, strukturę tego handlu podano na Rysunku 1. W tym przypadku podano dane dla dłuższego okresu czasu, dzięki czemu będzie możliwe zaobserwowanie pewnej dynamiki badanych proporcji.

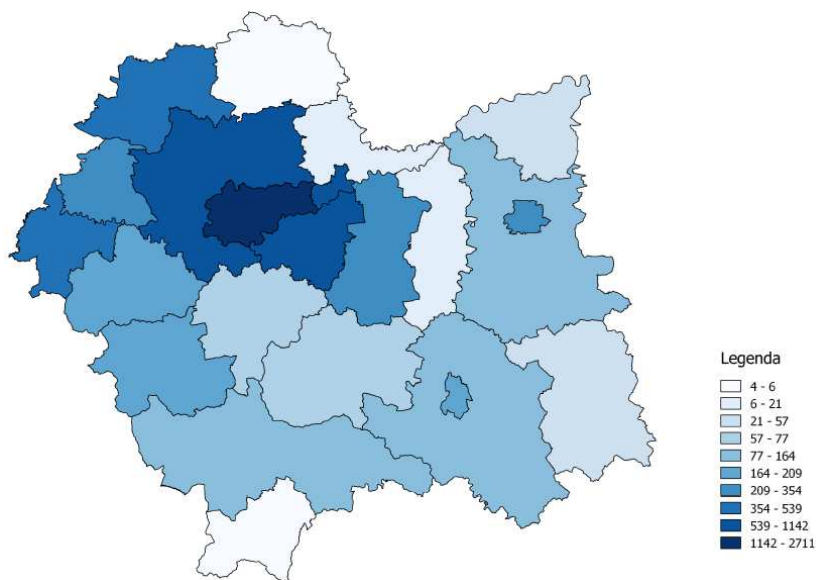
Rysunek 1. Struktura wartościowa eksportu wyrobów przemysłu przetwórczego Polski i Małopolski ze względu na stopień zaawansowania

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Antończak-Świder, 2015, s. 22-23.

W 2010 roku udział branż wysokich technologii w eksporcie przewyższał w Małopolsce udział tych branż w eksporcie całego kraju. Jednakże pod względem technologii średniowysokich to cała Polska odnotowała większe wartości niż badany region. Analizując sumę udziału przemysłów technologii wysokich i średniowysokich, okazuje się, że Małopolska traciła nieco do wartości dla całego kraju. W 2011 roku Małopolska powiększyła nieco przewagę w zakresie branż wykorzystujących technologie wysokie, co pomimo wyniku niższego niż dla całej Polski

w zakresie branż technologii średniowysokich, pozwoliło regionowi na osiągnięcie w kategorii tych dwóch branż wyniku lepszego niż średnia dla całego kraju. W 2012 roku Małopolska osiągnęła lepsze rezultaty niż kraj w obydwu omawianych tutaj kategoriach. Z kolei 2013 rok to powrót do wcześniejszej sytuacji, kiedy Małopolska wyprzedzała Polskę pod względem branż technologii wysokich, a była wyprzedzana pod względem technologii średniowysokich, przy jednoczesnym lepszym wyniku sumarycznym. W przypadku tego roku należy szczególnie podkreślić fakt, że proporcja eksportu w zakresie branż technologii wysokich była dla Małopolski ponad dwa razy wyższa, niż dla całego kraju. W ostatnim badanym roku - 2014 - sytuacja była niemal analogiczna, przy lekkim spadku przewagi Małopolski w zakresie technologii wysokich. Podsumowując można więc stwierdzić, że eksport Małopolski w całym badanym okresie wyróżnia się na tle kraju pod względem zaawansowania technologicznego, co jest szczególnie widoczne w latach 2013 i 2014. Niewątpliwie dowodzi to, że region posiada potencjał technologiczny konieczny do osiągnięcia takich wyników.

Uzupełnieniem powyższych wniosków może być spojrzenie na Małopolskę z perspektywy przestrzennej, co może być osiągnięte przez porównanie wartości eksportu poszczególnych powiatów wchodzących w skład województwa. Wartości te zobrazowano na Rysunku 2.

Rysunek 2. Wartość eksportu powiatów województwa małopolskiego w 2014 roku (w mln euro)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Antończak-Świder, 2015, s. 49.

Pod względem wartości eksportu najmocniejszą pozycję ma stolica województwa. Zaraz za Krakowem plasują się powiaty go otaczające (powiat ziemski Kraków i powiat wielicki), a także graniczący ze Śląskiem powiat oświęcimski.

Dobłą pozycję mają jeszcze powiaty olkuski i miasto Tarnów. Mapa pokazuje więc, że największy potencjał eksportowy generuje Kraków i w pewnej części niektóre powiaty leżące pomiędzy nim a przemysłowym Śląskiem. Osobnym punktem jest przy tym miasto Tarnów. Jeśli chodzi o to ostatnie, to stosunkowo wysokie wyniki należy przypisać przede wszystkim jednej dużej firmie, będącej częścią Grupy Azoty. Eksport tej firmy jest na tyle duży, że wyjaśnia także wysoką pozycję województwa małopolskiego w zakresie eksportu tworzyw sztucznych.

Wracając do najwyższej pozycji Krakowa, trzeba ją zinterpretować jako potwierdzenie faktu, że potencjał eksportowy województwa zasada się na zasobach technologii i kapitału ludzkiego. Kraków to nie tylko największe miasto województwa, ale także drugi co do wielkości ośrodek akademicki kraju. Można powiedzieć, że to w nim tworzona jest i koncentruje się zasadnicza część potencjału endogenicznego województwa. Warto podkreślić, że dzieje się tak pomimo tego, że bardziej oddalone od Krakowa powiaty posiadają nad nim przewagę w zakresie kosztów pracy czy cen nieruchomości.

4. PODSUMOWANIE

Niniejsze opracowanie wskazuje, że atutami, a jednocześnie czynnikami wpływającymi pozytywnie na wzrost i rozwój gospodarczy województwa są z pewnością przemysł i handel, a także działalność techniczna, naukowa oraz informacyjna i komunikacyjna. Istotną rolę dla wzrostu tychże branż pełnią zasoby technologiczne województwa oraz kapitał ludzki. Struktura branżowa eksportu województwa wskazuje na pierwszoplanową rolę takich dziedzin, jak przemysł spożywczy, branża elektromaszynowa, metalowa, tworzyw sztucznych, a także ceramiki i szkła, które do w swym rozwoju bazują na potencjale technologicznym regionu.

Spośród wskazanych w niniejszym opracowaniu branż wyróżniających Małopolskę pod względem intensywności eksportu, najwyższe dodatnie saldo zanotowano dla *maszyn i urządzeń, sprzętu elektrycznego i elektrotechnicznego*. Małopolska wyróżniała się także w sekcji *tworzywa sztuczne i wyroby*, w przypadku których odnotowała wysoką nadwyżkę handlową (na tle wyraźnie ujemnego salda dla całego kraju), co jest zrozumiałe ze względu na usytuowanie w województwie siedziby Grupy Azoty. Innymi słowy można uznać, że specjalizację eksportową regionu stanowią maszyny i urządzenia, sprzęt elektryczny i elektrotechniczny w połączeniu z tworzywami sztucznymi i wyrobami z nich wytwarzanymi.

Podsumowując należy przywołać także fakt, że eksport Małopolski wyróżnia się na tle kraju pod względem zaawansowania technologicznego, co jest szczególnie widoczne w latach 2013 i 2014. Pod względem wartości eksportu, podobnie jak w tworzeniu PKB, najmocniejszą pozycję ma stolica województwa. Zaraz za Krakowem plasują się powiaty go otaczające (powiat ziemski Kraków i powiat wielicki), a także tzw. Małopolska Zachodnia i miasto Tarnów (siedziba Grupy Azoty). Kraków, stolica województwa, to także drugi co do wielkości ośrodek akademicki w Polsce, co wprost powoduje, że to w nim two-

rzona jest i koncentruje się zasadnicza część potencjału endogenicznego województwa. Dzieje się tak pomimo przewag jakie inne miasta i powiaty Małopolski posiadają w zakresie kosztów pracy czy cen nieruchomości.

Powyższe wyniki pokazują, że zarówno pod względem różnie definiowanej struktury branżowej, jak i rozkładu przestrzennego, charakterystyka eksportu województwa małopolskiego wspiera twierdzenie, że baza eksportowa regionu jest determinowana endogenicznym potencjałem gospodarki Małopolski. To zasoby wiedzy i technologii, a także kompetencje techniczne kadry przemysłowej, są czynnikiem, który warunkuje wyniki osiągnięte przez województwo w zakresie eksportu na tle innych regionów kraju.

LITERATURA

- Antończak-Świder, K. (2015). *Handel zagraniczny w Polsce i Małopolsce 2014*. Kraków: Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego.
- Bukowski, S. I., & Garlińska-Bielawska, J. (2014). Eksport do Niemiec jako czynnik wzrostu gospodarczego w Polsce w latach 2000-2012 Makroekonomia gospodarki Polski na tle Unii Europejskiej. *Acta Universitatis Lodzianis, Folia Oeconomica*, 3 (303), 45-60.
- Czermińska, M. (2009). Zmiany regulacji i wykorzystania instrumentów promocyjno-informacyjnego wspierania eksportu w Polsce w świetle integracji z Unią Europejską, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie*, 794, 25-44.
- Głuszczuk, D. (2011). Istota rozwoju regionalnego i jego determinanty. *Ekonomia*, 5(17), 68-80.
- Golejewska, A. (2012). Eksport jako czynnik rozwoju regionalnego. Aspekt teoretyczny. *Zarządzanie i Finanse*, 10(1)2, 269-279.
- Grosse, T. G. (2007). Wybrane koncepcje teoretyczne i doświadczenia praktyczne dotyczące rozwoju regionów peryferyjnych. *Studia Regionalne i Lokalne*, 1(27), 27-49.
- Jewtuchowicz, A. (2001). Rozwój, środowisko, sieci innowacyjne i lokalne systemy produkcyjne. W: K. Matusiak i in. (red.), *Zewnętrzne determinanty rozwoju innowacyjnych firm*, 233-251. Łódź: Katedra Ekonomii Uniwersytetu Łódzkiego, Monografie, Rozprawy, Raporty, Opracowania.
- Krugman, P. (1979). Increasing Returns, Monopolistic Competition, and International Trade. *Journal of International Economics*, 9(4), 469-479.
- Kwaśny, J. (2015). Kierunki rozwoju województwa małopolskiego w świetle nowej perspektywy finansowej Unii Europejskiej. *Studia i Materiały. Miscellanea Oeconomicae*, 19(1), 129-144.
- Lewis, W. C. (1972). A critical examination of the export-base theory of urban regional growth. *The Annals of Regional Science*, 6(2), 15-25.
- Pietrzyk, I. (2004). *Polityka regionalna Unii Europejskiej i regiony w państwach członkowskich*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Przygodzki, Z. (2007). Region i klasyczne teorie jego rozwoju. W: Chądzyński, J. i in. (red.). *Region i jego rozwój w warunkach globalizacji*, 34-61. Warszawa: CeDeWu.pl Wydawnictwa Fachowe.
- Zielińska-Głębocka, A. (2008). Specjalizacja i lokalizacja działalności gospodarczej. Przegląd problemów i literatury. W: Zielińska-Głębocka A. (red.). *Lokalizacja przemysłu*

a konkurencyjność polskich regionów (w kontekście integracji europejskiej). Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.

Żur, A. (2015). Opportunity Identification and Creation as Factors of Firm Internationalisation. *Entrepreneurial Business and Economics Review*, 3(2), 25-39. doi: 10.15678/EBER.2015.030203.

Export as a determinant of the development of Malopolska region

Abstract: The aim of the paper is to highlight the endogenous potential of the region's economy as an important factor of Malopolska's export. An analysis of statistical data on value, structure and spatial distribution of export activity of Malopolska companies was conducted in a synthetic way. It made it possible to define regional specialisations and to indicate the endogenous potential of Malopolska in terms of the export activity. The research confirmed the importance of Krakow as the capital of the region and the growth engine in the area, as well as the significance of technological resources and human capital for export development in Malopolska.

Keywords: regional development; foreign trade; Malopolska

JEL codes: B17, R11

